

СЕКЦІЯ 1 ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

ШЛЯХИ ПОКРАЩАННЯ ПЕРСОНАЛЬНОГО ОБЛІКУ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

WAYS TO IMPROVE PERSONAL ACCOUNTING OF THE PERSONNEL OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE AND THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

Здійснено аналіз підходів до проведення обліку особового складу військовослужбовців Збройних сил України, Національної гвардії України та інших військових формувань командирами (начальниками) та структурними підрозділами частин, на яких покладено це завдання.

Ця стаття підготовлена відповідно до законів України «Про Національну гвардію України», «Про військовий обов'язок і військову службу», Указу Президента України від 10 грудня 2008 року № 1153 «Про затвердження Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних силах України». Розкрито роль особистих жетонів військовослужбовців під час ідентифікації особистості в разі загибелі або поранення, можливості своєчасного, швидкого та безпомилкового проведення ідентифікації особистості з метою оформлення необхідних процедур. Проведено аналіз обліку особового складу в інших країнах світу, можливості контролю за особовим складом завдяки різним подходам до збереження особистих даних військовослужбовців, ведення їх обліку, щоб в короткі строки скористатися інформацією під час бойових дій у роки Другої світової війни, їх позитивні сторони та недоліки.

Розкрито питання покращання персонального, номерного обліку особового складу, застосування іншого підходу до ведення індивідуального обліку особового складу під час бойових дій. Запропоновано варіант жетона з особистим номером військовослужбовця (ідентифікаційного жетона). Також розглянуто питання особистого ставлення військовослужбовців до необхідності носити жетони, можливі негативні наслідки, роль командирів та начальників у забезпеченні отримання соціальної допомоги від держави у разі загибелі військовослужбовця під час виконання бойових завдань, розуміння значимості цього питання, необхідність більш радикальнішого підходу до інформації, яка буде знаходитись на особистому жетоні, що надалі відграватиме ключову роль в ідентифікації військовослужбовців або службовців.

чову роль в ідентифікації військовослужбовців або службовців.

Ключові слова: номерний облік, ідентифікаційний жетон, облік особового складу, ідентифікація.

The analysis of approaches to the accounting of personnel of the Armed Forces of Ukraine, the National Guard of Ukraine and other military formations by commanders (chiefs) and structural units of the units entrusted with this task.

This article was prepared in accordance with the Laws of Ukraine "On the National Guard of Ukraine", "On Military Duty and Military Service", the Decree of the President of Ukraine of December 10, 2008 № 1153 "On Approval of the Regulations on Citizens of Ukraine in the Armed Forces of Ukraine". The role of personal tokens of servicemen during identification in cases of death or injury, the possibility of timely, fast and error-free identification in order to complete the necessary procedures are revealed. The analysis of personnel accounting in other countries of the world, the possibility of personnel control by different approaches to the preservation of personal data of servicemen, their accounting, in a short time to use information on personnel accounting during hostilities during World War II by the warring parties, their advantages and disadvantages.

The issue of improving personal, numbered personnel records, application of another approach to individual personnel records during hostilities is revealed. A variant of a token with a personal number of a serviceman (identification token) is offered. Also considered is the personal attitude of servicemen to the need to wear badges, possible negative consequences, the role of commanders and chiefs in providing social assistance from the state in case of death of a serviceman during combat missions, understanding the importance of this issue. The need for a more radical approach to information that will be on a personal badge, which in the future will play a key role in the identification of servicemen or servicemen.

Key words: number accounting, identification token, personnel accounting, identification.

УДК 003.01/09

DOI <https://doi.org/10.32843/ptm2663-5240-2021.22.1>

Драган Ю.А.

викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Національна академія
Національної гвардії України

Романюк В.А.

к. техн. наук,
доцент кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Національна академія
Національної гвардії України

Стародубцев С.О.

к. військ. наук,
доцент кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Національна академія
Національної гвардії України

Постановка проблеми в загальному вигляді. Облік особового складу в Національній гвардії України (далі – НГУ) має вестися постійно в будь-яких умовах діяльності НГУ, своєчасно, достовірно, правильно відображати штатну і наявну чисельність особового складу, а також кількісні та якісні зміни, що відбуваються

як загалом щодо особового складу, так і персонально стосовно кожного військовослужбовця, резервіста і працівника [5, с. 2–3].

Правильна організація індивідуального обліку особового складу дає змогу командирам та начальникам володіти інформацією про місцезнаходження та стан особового складу.

Особливо це важливо розуміти про загиблих, поранених військовослужбовців, які безвісти пропали або потрапили в полон. Нині для індивідуального обліку військовослужбовця НГУ використовуються жетони з особистим номером (далі – ідентифікаційний жетон), за допомогою якого командири та начальники мають змогу встановити особистість військовослужбовця [5, с. 26–27].

Досвід ведення бойових дій на сході України показує, що не завжди ідентифікаційний жетон, який видається військовослужбовцям, відіграє свою роль. Він може бути деформований потраплянням у нього кулі, уламком від снаряду, підданий високому вогняному тиску або іншим шляхом, через що інформація на ідентифікаційному жетоні може бути втрачена або часткова пошкоджена. На деяких видах особистих жетонів у підрозділах НГУ відсутня необхідна інформація про військовослужбовців, або зроблені вони в одиничному вигляді. Командиру необхідно в такому разі прийняти рішення: або особистий жетон залишається на тілі військовослужбовця, або він його забирає для ідентифікації особистості. У першому та другому випадках існують ризики, внаслідок чого дані про військовослужбовця, який загинув, можуть бути не встановлені або помилково оформлені. У такому разі військовослужбовець може отримати статус безвісти зниклого, а його сім'я не отримає від держави грошової, соціальної підтримки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У публікаціях із питань управління кадровими процесами в Збройних силах України неодноразово зазначається, що кадрові органи ЗС не мають відповідного аналітичного забезпечення персонального або особистого обліку [1, с. 15–18]. Питання застосування інформаційних технологій для оцінки ефективності функціонування системи кадрового менеджменту ЗСУ розглядалися фахівцями Науково-методичного центру кадрової політики Міністерства оборони України [8, с. 22–30; 4, с. 25–29]. Проте в цих публікаціях лише наголошується на необхідності автоматизації кадрових органів без будь-якої конкретизації. Нині у ЗСУ є низка автоматизованих систем, які використовуються в діяльності кадрових органів. Для розроблення коректних рекомендацій щодо особистого обліку та подальшої автоматизації або більш конкретнішого індивідуального контролю та діяльності кадрових органів необхідно провести аналіз стану цього напрямку та визначитись із подальшими заходами щодо узгодження їх до вимог кадрових органів в умовах переходу до стандартів НАТО.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Не всім військовослужбовцям видають ідентифікаційний жетон. Нині їх не мають солдати строкової служби, курсанти, вільнонайманий особовий склад, який забезпечує виконання бойових завдань, військовослужбовці, що знаходяться в резерві [5, с. 27]. Історія ведення бойових дій як Україною (1941–1945 рр., з 2014 р. по теперішній час), так і іншими державами, свідчить про те, що вказана вище категорія особового складу активно бере участь у веденні бойових дій. Повний та своєчасний облік усього особового складу є одним із головних завдань служби.

Метою статті є порівняльний аналіз номерного обліку особового складу НГУ, ЗСУ з іншими країнами-учасницями блоку НАТО, оцінка їх відповідності потребам (вимогам) сучасності та порівняння особистого обліку армії під час ведення бойових дій.

Виклад основного матеріалу. Мало хто замислювався, чому воїн, який віддав життя за Батьківщину, залишився невідомим. Ці прогалини десятиліттями намагаються ліквідувати численні пошукові організації, члени яких по крихтах збирають інформацію для ідентифікації полеглих, аби повернути герою його ім'я.

Два століття тому вперше на шії військових з'явилися значки із зазначенням інформації про власника, його місце служби тощо. За їх допомогою поняття «невідомий солдат» мало піти в минуле. Здебільшого це допомогло, і в арміях тих країн, де за наявності жетонів стежать дуже суворо, це практично рідкісний випадок. Що собою являє військовий жетон? Згідно з нормами міжнародного права, держава зобов'язана нести фінансову відповідальність у разі загибелі військовослужбовця під час виконання ним військових обов'язків. При цьому факт смерті має бути офіційно підтверджений і задокументований. В іншому випадку загиблий солдат або офіцер отримують статус зниклого безвісти, що знімає з офіційних органів зобов'язання щодо виплати матеріальної компенсації його родичам. Крім того, існує і відповідальність іншого роду – видати рідним тіло загиблого або вказати місце його поховання, для чого останки мають бути точно ідентифіковані.

Цій меті і служить армійський жетон – найпростіший і надійний ідентифікатор військовослужбовця [6, с. 32–33]. Жетон військовослужбовця, особистий ярлик, собача бирка і навіть медальйон смерті – як тільки не називають його люди, та й самі військові. Втім усі ці назви досить чітко визначають його пряме призначення – швидко впізнавати убитих і поранених в бойових умовах.

Жетони обов'язкові до носіння в більшості армій світу. Форма армійського жетона в різних країнах має різне значення, але, як правило, особистий знак являє собою металевий жетон, що носить на ланцюжку на шиї, на якому записаний особистий ідентифікаційний номер військовослужбовця або співробітника спецслужб. Залежно від національних регламентуючих документів жетони можуть містити також різну додаткову інформацію: відомості про приналежність до певного підрозділу, групу крові, віросповідання, розмір протигазу тощо.

Вперше військовий жетон згадується в Женевській конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях 1906 року. Нині подвійні жетони видають в арміях США, Китаю, Великої Британії, Бельгії, Японії та ін. Інший варіант, коли солдату видається один особистий знак, розділений надпилом або наскрізною перфорацією навпіл, а інформація про особу дублюється на обох половинках жетону. У разі потреби одна половинка знаку легко відламується для передачі відповідним органам, інша залишається на тілі. Такі жетони носять у Бундесвері, армії оборони Ізраїлю, Данії та збройних силах більшості європейських держав. У деяких країнах інформація на половинках такого жетона дещо різниться. Зокрема, на частині, що відламується, не вказується група крові військовослужбовця чи страховий код.

Ще з давніх часів у різних країнах як під час великих, так і під час малих війн виникали проблеми в обліку та ідентифікації загиблих осіб. У державах світу вони і вирішувалися по-різному. Вперше прототипи військових жетонів, мабуть, з'являються в Стародавній Греції, у спартанців. Про це писав історик Діодор Сицилійський: Лакедемоняни йшли в бій із таким бажанням, що перед боєм писали свої імена на невеликих дощечках, які прив'язували собі до руки, щоб у разі загибелі про них дізналися їх рідні. Історії відомі випадки, коли ідентифікаційні дані бійця записувалися у вигляді татуювання чи шраму на тілі в певному місці. Таку мітку носили ще римські легіонери та воїни малих княжих дружин (такого собі спецназу) у слов'ян. У Київській Русі в цей же період кожен воїн носив при собі дві ікони: одна була із зображенням покровителя князівства, воїном якого він був, а інша – із зображенням святого покровителя імені власника. Таким чином, під час відспівування загиблих воїнів вимовлялися їх імена і назви князівств.

Щоб уникнути безслідної втрати новобранців та інших військових, із початку XIX століття з'являються так звані розпізнавальні жетони, які зберігали інформацію про солдата

на полі бою, допомагали вести облік поранених, а також надавати їм першу невідкладну медичну допомогу.

Перші особисті знаки з'явилися в період австро-пруської війни 1866 р. Солдатам жетони видавалися безплатно, а ось офіцери були зобов'язані їх купувати. На відміну від солдатських, особисті знаки офіцерів були іменними: на них наносили звання і прізвище офіцера, а нижче – його військову частину. До речі, це нововведення зустріло масове неприйняття з боку навіть найбільш дисциплінованих прусських солдатів. Видані ним особисті знаки вони в масовому порядку просто викидали, в кращому разі забували. Справа в тому, що будь-який солдат на війні рано чи пізно стає забобонним, особливо щодо смерті. Тому вимога командирів обов'язково носити на собі вісник смерті викликала в прусських солдатів забобонний страх того, що якраз цей вісник і накличе на них швидку загибель. Не дивно, що таке марновірне упередження проти особистих знаків продовжувалося в німецькій армії аж до початку Другої світової війни. Тільки активна пропаганда офіцерами Вермахту серед своїх солдатів необхідності постійного носіння особистого знака як гарантії отримання пенсії родичами солдата в разі його загибелі, зрештою, переламала ситуацію, і носіння особистих знаків усіма військовослужбовцями в німецькій армії стало нормою. Перші німецькі армійські жетони були прямокутними, з трохи закругленими кінцями і двома отворами для шнура, а потім вони мали форму еліпса, розділеного посередині трьома прорізами, щоб бирку можна було легко зламати навпіл у разі загибелі власника. Жетони містили таку інформацію: ім'я, номер військової частини і домашню адресу, що вибивалася на обох половинках жетона. Він спочатку виготовлявся з цинкового сплаву, а потім з алюмінію. Носити особистий знак потрібно було на шнурі довжиною 80 см, зав'язаному вузлом і виконаному або в імперських кольорах (чорно-біло-червоний), або в кольорах держав-членів Німецького Союзу.

До кінця Першої світової війни все ж з'явилася тенденція до повернення обмеження інформації на знаку, оскільки було очевидним, який подарунок розвідці противника робила докладна інформація про особу власника та про його кар'єру. Окрім того, на особистих знаках стали обов'язково з'являтися літери, що позначають групу крові. Нині військові жетони в Німеччині виготовляють зі спеціальної легированої сталі, що має підвищену стійкість до механічних пошкоджень, впливу вогню і корозії. Замість шнура застосовується металевий лан-

цюжок. На верхній і нижній половинках знака є однакові написи і по два отвори для ланцюжка. Поле для написів на лицьовій і зворотній сторонах особистого знака бундесверу поділено тонкими продавленими лініями на відповідні розділи інформації, пронумеровані набитими цифрами: 1, 2, 3, 4 – на лицьовій стороні і 5, 6, 7, 8, 9, 10 – на зворотній. У розділах набиваються національна приналежність (букви GE від GERMANY), віросповідання (K для католиків або E для лютеран), група крові і резус-фактор, а також основний носій інформації про власника особового знака – його особистий ідентифікаційний номер (Personenkennziffer), що складається з 11 цифр і 1 літери. Цей номер складається з 6 цифр дати народження власника, великої літери прізвища та 5 цифр його номера в списках Управління особового складу бундесверу. Як бачимо, німецька армія, на відміну від армій інших країн, і нині зберігає вікову традицію безіменності своїх особистих знаків.

Військові жетони США. Початок запровадження розпізнавальних жетонів в історії армії США має конкретну дату: від 1906 року, коли військове відомство США зобов'язало солдатів і офіцерів носити жетони круглої форми, розміром приблизно зі срібну п'ятидесятицентову монету. На кругляку з алюмінію вибивалися ім'я, прізвище, звання, назва підрозділу. Такий жетон був схожий на ті, які в обов'язковому порядку мали бути на собаках. Тому арміїці називали його dogtag (собака бирка). Жетон видавався в частині і носився на шнурку. Якщо військовослужбовець втрачав свій жетон, то новий він купував за свої гроші. З 6 липня 1916 р. жетонів, обов'язкових до носіння, стало два. У разі загибелі один жетон знімався з шиї американського солдата і передавався командирі підрозділу для реєстрації втрати, а другий залишався для впізнання до сьогодні. 15 лютого 1940 р. був введений новий зразок жетонів, які мають той самий вигляд, що й сучасні жетони американських військових: прямокутну форму з округленими торцями і новий спосіб нанесення позначень – за допомогою штампувальної машинки. Інформація, що міститься на жетонах, займала 5 рядків, де розміщувалися ім'я та прізвище, реєстраційний номер, група крові, прізвище особи, яку слід сповістити в разі смерті власника жетона, адреса цієї особи, її місто, штат проживання і релігія власника жетона. А з 1969 р. замість реєстраційного номера стали писати номер картки соціального страхування.

Порядок заповнення жетона став таким: перший рядок – прізвище, другий – ім'я та ініціали, третій – номер картки соціального страхування, четвертий – група крові та резус-фактор, і п'я-

тий – віросповідання. Вказується лише позитивний резус-фактор (POS). Віросповідання: Orthodox, Protestant, Baptist, Catholic, Hebrew або NOPREFERENCE (хто не вірить). Переваги американських жетонів: простота і технологічність заповнення, досить великий, легко читається обсяг інформації. Недоліки: на відміну від європейських зразків, традиція носіння двох примірників менш практична і може створювати небажаний додатковий шум.

Нині у США ведуться розробки і вже випущені дослідні партії жетонів із вбудованими мікрочіпами, які могли б містити більше відомостей про солдата, ніж сучасні п'ять рядків. З початку 90-х років точаться розмови про впровадження такого мікрочіпа в один із зубів солдата. За статистикою, ця частина тіла в бою пошкоджується найрідше. Однак тут виникло питання, скільки відомостей про солдата слід поміщати в такий чіп і як уникнути потрапляння їх до супротивника, наприклад, в разі полону, адже за статутом солдат має право повідомити про себе лише звання, прізвище, ім'я та особистий номер. Крім того, бурхливу кампанію проти цієї розробки розгорнули американські поборники прав особистості.

Українські жетони. На теренах Західної України особисті жетони з'явилися у роки Першої світової війни. Їх використовували німецька і австро-угорська армії, носили розпізнавальні знаки і січові стрільці. У роки Другої світової війни німці не вказували прізвище, лише номер, задля безпеки солдата і його рідних. Відомості зберігались у центральному архіві в Берліні. У сучасній Україні питання військових жетонів особливо гостро постало з початку російської агресії у 2014 р. та активних бойових дій на сході України. Через хаотичну мобілізацію призовників не забезпечували ідентифікаційними медальйонами, тому багато бійців, загиблих під час АТО, залишаються невідомими. Лише у 2015 р. Міністерство оборони України, а в січні 2017 р. в НГУ було прийнято рішення про екіпірування військовослужбовців засобами особистої ідентифікації та їх видозмінення [1, с. 26]. У ЗСУ на новому жетоні зазначаються прізвище, ім'я, по батькові військовослужбовця, його група крові, резус-фактор і особистий номер, присвоєний відповідно до його реєстраційного номеру, а також назва держави та її військового формування, в якому проходить військову службу військовослужбовець. У підрозділах НГУ замість прізвища ім'я, по батькові використовується особистий номер військовослужбовця НГУ, який складається з великої літери українського алфавіту «Г» та шестизначного числа (наприклад, Г-123456) [5, с. 26–27].

Виникає питання: якщо військовослужбовець за свої віросповіданням, або іншими переконаннями відмовляється від свого особистого номера? У такому разі необхідно враховувати побажання військовослужбовця. На ідентифікаційному жетоні замість особистого номеру має розміщуватися інформація про номер та серію його паспорту. Для того щоб викоринити хибне уявлення у військовослужбовців про назву ідентифікаційних жетонів як жетона смертника або собачого жетона посадовим особам у підрозділі необхідно проводити постійну роз'яснювальну роботу з особовим складом з обов'язковою залученням військових священиків щодо соціальної значимості носіння та зберігання ідентифікаційних жетонів. Вони в разі загибелі дадуть змогу ідентифікувати особистість.

Висновки. Порівняльний аналіз розглянутого особистого обліку особового складу уможливорює висновок, що сучасна система не враховує всіх сучасних проблем для ідентифікації військовослужбовця. Кожен із варіантів наведених особистих жетонів має свої переваги та недоліки.

Для покращення обліку особового складу та вирішення цієї проблеми необхідно впровадити ідентифікаційний жетон військовослужбовця, на якому має зберігатися така інформація: особистий номер військовослужбовця, приналежність до роду військ, країни, групи та резерву крові. Цю інформацію потрібно дублювати, або військовослужбовець повинен мати два жетони. Також необхідно створити автоматичну систему обліку особового складу, яка буде спроможна вести облік та інтегрувати

наявну інформацію до єдиного середовища. Перевагами такої системи буде отримання більш повної та точної інформації про особистість військовослужбовця.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Медвідь А.П. Механізми реалізації кадрової політики в системі збройних сил України : автореф. дис. ... канд. наук з державного управління : 25.00.02 «Механізми державного управління» / Національна академія державного управління при президентові України. Київ, 2011. С. 26–27.
2. Закон України «Про Національну гвардію України». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 17. Ст. 594
3. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1992. № 27. Ст. 385
4. Кінь О.В., Захаров О.Б. Аналіз підходів щодо організації оцінювання кадрової політики в арміях провідних країн світу. *Збройна боротьба: теорія, забезпечення, досвід*. 2010. № 1(23). С. 25–29.
5. Про затвердження Інструкції з організації обліку особового складу Національної гвардії України : Наказ МВС України № 73 від 30.01.2017 р. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 22.02.2017 р. за № 248/30116.
6. Управління повсякденною діяльністю підрозділів : навч. посіб. / С.О. Стародубцев, О.П. Флорін, В.Ю. Панченко, О.М. Шаповал, В.А. Романюк. Національна акад. Національної гвардії України, 2020. С. 20–31.
7. Указ Президента України «Про затвердження Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1992. № 27. т. 385
8. Система кадрового менеджменту у Збройних Силах України: особливості розвитку. Монографія. АГУ ГШ ЗС України, 2010. С. 22–30.